

Ю. Кулина,

здобувач кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДСТАВИ ДЛЯ ВІДМОВИ СТРАХОВИКА У ЗДІЙСНЕННІ СТРАХОВОЇ ВИПЛАТИ ЗА ДОГОВОРОМ СТРАХУВАННЯ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Перелік підстав для відмови страховика у здійсненні страхового відшкодування, передбачених відповідно до статей Цивільного кодексу України, Закону України «Про страхування», не є вичерпним та безпосередньо у конкретному договорі отримує свою деталізацію, та враховуючи необхідність забезпечення захисту страхувальника від «непомітних» застережень, що створюють страховику необґрунтовані преференції при припиненні договору, привертає увагу дослідження таких підстав відмови у договорі страхування автотранспортних засобів (КАСКО).

Проблемам врегулювання відносин страхування присвячені праці В. Ю. Абрамова, О. С. Адамової, В. С. Белих, О. Д. Вовчака, К. О. Граве, Г. В. Гришина, С. В. Дедікова, Г. С. Демидова, С. Л. Єфімова, В. В. Ельбрехта, І. В. Кривошеєва, В. А. Мусіна, Н. Б. Пацурії, К. І. Пилова, В. К. Райхера, В. І. Серебровського, І. Степанова, В. М. Томіліна, К. Є. Турбіної, В. П. Федорова, Ю. Б. Фогельсона, Я. О. Чапідзе, В. В. Шахова, Л. Я. Шимінової, Р. Б. Шишки, Н. П. Якібчук, В. П. Янішена та ін.

Відповідно до ч. 1 ст. 991 ЦК України (ч. 1 ст. 26 Закону України «Про страхування») передбачено перелік підстав для відмови страховика у здійсненні страхових виплат або страхового відшкодування, якими є:

— навмисні дії страхувальника або особи, на користь якої укладено договір страхування, спрямовані на настання страхового випадку;

— вчинення страхувальником-громадянином або іншою особою, на користь якої укладено договір страхування,

умисного злочину, що призвів до страхового випадку;

— подання страхувальником завідомо неправдивих відомостей про об'єкт страхування або про факт настання страхового випадку;

— одержання страхувальником повного відшкодування збитків за договором майнового страхування від особи, яка їх завдала;

— несвоєчасне повідомлення страхувальником без поважних на те причин про настання страхового випадку або створення страховикові перешкоду визначенні обставин, характеру та розміру збитків;

— наявність інших підстав, встановлених законом.

Тож, перелік цих підстав не є вичерпним і договором страхування можуть бути передбачені також інші підстави для відмови у здійсненні страхової виплати, якщо це не суперечить закону (ч. 2 ст. 991 ЦК України, ч. 2 ст. 26 Закону України «Про страхування»).

Звертаючись до судової практики, можна констатувати, що саме такі додаткові пункти, передбачені договором страхування автотранспортних засобів, і стають підставою для відмови страховика у здійсненні страхових виплат або страхового відшкодування.

Так, у жовтні 2005 р. страхувальник звернувся в суд з позовом до страхової компанії про стягнення страхової виплати за договором страхування автотранспортного засобу, посиляючись на те, що його застрахований автомобіль було пошкоджено в результаті дорожньо-транспортної пригоди, а відповідач відмовляється виплатити страхове відшкодування.

Суд першої інстанції встановив, що позивач в період дії договору страхування, керуючи застрахованим автомобілем, внаслідок порушення Правил дорожнього руху зіткнувся з іншим транспортним засобом, в результаті чого його автомобіль зазнав технічних ушкоджень. По даному факту було порушено кримінальну справу, в процесі розслідування якої страхувальнику було пред'явлено обвинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 286 Кримінального кодексу України, однак у подальшому кримінальну справу було закрито судом на підставі акта амністії.

Разом з цим, згідно із п 2.1.1 укладеного між сторонами договору страхування автомобіля, не визнаються страховим випадком і, відповідно, не підлягають страховому відшкодуванню збитки по подіях, які відбулися внаслідок вчинення страхувальником будь-якого визнаного судом закінченого або незакінченого суспільно небезпечного винного діяння з використанням застрахованого транспортного засобу.

Відтак, погодитися з рішенням суду першої інстанції не можна, так як п. 2.1.1 договору страхування передбачено додаткову, крім встановлених Законом України «Про страхування», підставу відмови страховика у виплаті страхового відшкодування, з якою страхувальник погодився, підписавши договір. Винність страхувальника у вчиненні дорожньо-транспортної пригоди з неосторожності встановлена судом та ним не оспорується.

Отже, рішенням колегії суддів судової палати у цивільних справах Верховного Суду України 16.08.2006 р. касаційну скаргу страховика задовольнили, рішення суду першої інстанції та ухвалу апеляційного суду скасували та ухвалили нове рішення, відповідно до якого позов страхувальника до страхової компанії про стягнення страхового відшкодування відмовили за його безпідставністю [1].

З огляду на зазначене, виникає питання, чи здійснюється виплата страхового відшкодування, якщо страхувальник своєчасно не зміг оформити

настання страхового випадку через порушену кримінальну справу проти нього. Так, одним із страховиків відзначається, якщо у зв'язку із затриманням або арештом особа, позбавлена можливості вчасно заявити про настання страхового випадку, то пропущені терміни можливо відновити. У цьому випадку страхове відшкодування виплачується [2, 176].

Не підлягає виплаті страхове відшкодування, якщо кримінальну справу порушено за обставинами, за якими Правилами страхування передбачається відмова у здійсненні страхового відшкодування. Так, доцільно назвати ці обставини для відмови страховика у виплаті страхового відшкодування, за виключенням тих, що повторюють перелік підстав, передбачених ч. 1 ст. 991 ЦК України (ч. 1 ст. 26 Закону України «Про страхування»). Страхове відшкодування не виплачується, а дію договору може бути припинено, якщо страхувальник (хто-небудь з його повноважних представників (персоналу) та/або власників) [2, 177]:

- не виконав своїх обов'язків за договором страхування;
- не дотримувався інструкцій зі збереження, експлуатації та обслуговування застрахованого майна, а також використовував його для інших цілей, ніж ті, для яких воно призначено;
- не повідомив страховика про зміну ступеня страхового ризику;
- не вжив заходів для запобігання або зменшення збитків; навмисне ввів страховика або його представників в оману при встановленні причин та/або розміру збитку;
- використовував та/або примусив персонал до використання технічно несправного транспортного засобу;
- керував транспортним засобом без посвідчення водія або посвідчення відповідної категорії та/або керував у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння;
- передав керування транспортним засобом особі, яка перебуває в стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, неповнолітньому, а також особі, яка не має водійського посвідчен-

Може виникнути ситуація, коли після сплати страховиком страхового відшкодування, при страхуванні на випадок викрадення автотransпортного засобу, цей транспортний засіб буде знайдено, у зв'язку з чим у страхувальника виникне обов'язок повернути отриману страхову виплату. Разом з цим при вирішенні цього питання необхідно звертатись до умов договору та правил страхування страховика, враховуючи конкретні матеріали справи.

Так, у 2005 р. страховиком було перераховано суму страхового відшкодування у розмірі 40 500 грн, яка складає 30 % від суми страхового відшкодування. Згодом транспортний засіб було знайдено та повернено страхувальнику. Відповідно до Правил страхування транспортних засобів страховика, які є невід'ємною частиною договору страхування, у разі, якщо страхувальнику було повернено транспортний засіб, яким незаконно заволоділи, він зобов'язаний не пізніше одного місяця повернути страховику одержане за нього страхове відшкодування за вирахуванням витрат на ремонт та приведення його в порядок. У противному разі страховик пред'являє страхувальнику позов у порядку, встановленому чинним законодавством.

Відмовляючи в задоволенні позову, суд першої інстанції виходив з того, що страхувальником надано суду докази понесених витрат на приведення транспортного засобу в порядок на суму 58 207,42 грн.

Апеляційний суд Запорізької області дійшов висновку, що витрати, понесені страхувальником, не пов'язані із здійсненням ремонту автомобіля та приведенням його в порядок та не зумовлені викраденням спірного автотransпортного засобу, а з тим не викликані настанням страхової події (аварії, дії стихійного лиха, тощо), а зроблені вже після повернення йому автомобіля у 2009 р. Це підтверджується інформацією НЦБ Інтерполу в Молдові (на території Республіки Молдова було знайдено транспортний засіб), надана групі бюро Інтерполу УМВС України в Запорізькій області, згідно з якою автомобіль на час

його затримання «перебував у технічно справному стані».

Також Правилами страхування транспортних засобів страховика, які є невід'ємною частиною договору страхування, передбачено, що при виявленні пошкоджень на застрахованому транспортному засобі страхувальник зобов'язаний негайно повідомляти про це страховика, розмір завданих збитків визначається страховиком за участю страхувальника на підставі документа, де визначені перелік знищених чи пошкоджених складових частин об'єкта страхування; на підставі документа, складеного компетентним органом про час, обставини і причини знищення чи пошкодження складових частин об'єкта страхування, страховик не відшкодовує вартість ремонту і технічного обслуговування транспортного засобу, що не викликані настанням страхового випадку; транспортного засобу; вибір сервісної станції страхувальник зобов'язаний узгоджувати з її страховиком та ін.

Зміст наведених правил вказує на те, що страхувальник перед початком ремонту транспортного засобу після його повернення повинен був погодити перелік ремонтних робіт, їх вартість і місце їх виконання. Проте цих обов'язків не виконав. У зв'язку з чим не зміг надати суду доказів необхідності проведення ремонту автомобіля і приведення його в порядок саме внаслідок настання страхового випадку — викрадення. Апеляційний суд Запорізької області позов страховика задовольнив.

Враховуючи вищевикладене, розглянувши підстави відмови страховика у здійсненні страхового відшкодування, можна визначити, що досить поширеними є відмови страховика у виплаті відшкодування саме згідно із підставами, передбаченими договором та правилами страхування транспортних засобів страховика, які є невід'ємною частиною договору страхування транспортних засобів. Щодо пред'явлення вимоги про відшкодування збитків, то страхувальник може пред'явити вимогу про їх відшкодування до винної особи. Тоді він буде зобов'язаний повідомити про це

страховика, та йому буде відмовлено у виплаті страхового відшкодування відповідно до правил страхування. Якщо страхувальник отримав відшкодування збитків від винної особи, то страховику він буде зобов'язаний повернути страхове відшкодування. Або страхувальник повинен у визначений законом терміні повідомити страховика про настання страхової події, неповідомлення якої (без поважної причини) тягне за собою відмову у здійсненні страхової виплати.

Ключові слова: страхування майна, страхування КАСКО, транспортні засоби, страховий ризик, відмова у здійсненні страхової виплати (страхового відшкодування).

Стаття присвячена аналізу підстав відмови страховика у здійсненні страхової виплати, передбачених Цивільним кодексом України та договором страхування автотранспортних засобів. Проведено аналіз судової практики та правил добровільного страхування транспортних засобів.

Стаття посвящена основаним на відмові страховика в виплаті страхового возмещення, передбаченим Гражданским кодексом Украины и договором страхования транс-

портных средств. Произведен анализ судебной практики и правил добровольного страхования транспортных средств.

The reasons when the insurer could refuse to pay the insurance indemnity under the vehicle insurance contract. The article is devoted to the analysis of the reasons when the insurer could refuse to pay the insurance indemnity under the vehicle insurance contract.

Література

1. Рішення Верховного Суду України від 16.08.2006 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0079700-06>
2. Гузь Л. Е. Дорожно-транспортные происшествия / Л. Е. Гузь. — Х. : Фактор, 2010. — 688 с.
3. Трегубов Е. Споры у сфері страхування / Е. Трегубов, О. Брижко. — Х. : Фактор, 2011. — 656 с.
4. Рішення Верховного Суду України від 03.06.2009 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/>
5. Рішення Апеляційного суду Запорізької області від 16.02.2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/>